

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Pidämme tavoitetta 2 ”Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä” hyvin kannatettavana. Olemme kuitenkin huolissamme siitä, että valtion rahoitusta leikataan vapaasta sivistystyöstä: kansalaisopistot 12,5 m €, opintokeskukset 7 m€, kesäyliopistot 2 m€, kansanopistot 2 m€ ja liikunnan koulutuskeskukset 1,5 m€. Nämä vähennykset ovat ristiriidassa ohjelman harrastustavoitteen kanssa. Kansalais- ja kansanopistot kannattelevat vähävaraisia ja syrjäytymisriskissä olevia henkilöitä juuri siellä, missä tuki on tarpeen, myös pienillä paikkakunnilla. Tutkimukset osoittavat, että vapaa sivistystyö tukee ihmisten kykyä elää tasapainoista elämää.

Tavoitteeksi 3 on asetettu, että työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee, ja yhdeksi toimenpiteeksi on nostettu nuorten palvelujen toteuttaminen yhteensovittettuna kokonaisuutena, jossa kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyö toimii. Yhdeksi keskeiseksi yhteisen kehittämisen alueeksi on nostettu nuorten aikuistumisen tuki. Pidämme tämän tavoitteen toteutumisen kannalta ristiriitaisena sitä, että samaan aikaan ikärajoja lasketaan 25 vuodesta 23 vuoteen lastensuojelun asiakkaiden jälkihuollossa ja yksin maahan tulleiden aikuistumisen tuessa. Aikuistumisen tuen toteutumisen varmistamiseksi ehdotamme, että ikärajiin tehtäviä muutoksia arvioidaan vielä uudelleen.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ovat tärkeitä ja kannatettavia. Nuorten hyvinvoinnin edistämiseen olisi kuitenkin tärkeä puuttua kokonaisvaltaisesti, ei pelkästään oireita hoitamalla ja yksittäisiin ilmiöihin keskittymällä. On tiedossa, että huono-osaisuus periytyy vanhemmilta lapsille ja, että perheen köyhyys on merkittävä lasten ja nuorten hyvinvointia vaarantava tekijä. Heikossa asemassa ovat etenkin yhden huoltajan perheet sekä vähemmän koulutettujen, työttömien ja ulkomaalaistaustaisten vanhempien perheet. Olisikin tärkeää sekä yhteiskunnan kantokyvyn, että

nuorten tasa-arvon kannalta, että perheiden hyvinvointiin puututtaisiin entistä aktiivisemmin ja pyrittäisiin tekoihin, joilla lapsiperheköyhyyttä saataisiin vähennettyä. Nuorten hyvinvoinnin tukeminen pitää nähdä palveluja laajempaan kokonaisuutena, ja on syytä huomioida, että hallituksen jo toteutetut ja esitetyt leikkaukset esimerkiksi asumisen ja opiskelun tukiin osaltaan rapauttavat nuorten hyvinvointia.

Tavoitteeksi 4. on asetettu, että nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin. Pidämme hyvänä sitä, että osana matalan kynnyksen mielen hyvinvoinnin tukea tunnustetaan chat-palvelut. Erilaisten kanavien hyödyntäminen on tärkeä osa nuorten mielenterveyden tukemista, koska omista haasteista ja henkilökohtaisista asioista puhuminen on monelle nuorelle helpompaa ilman kasvokkaista kohtaamista. Myös järjestöt ovat keskeisiä toimijoita tuottamassa matalan kynnyksen mielen hyvinvoinnin tukea. Sekasin Kollektiivi tekee vastaavaa työtä Sekasin Chat- ja Sekasin Gaming -palveluiden kautta – tämän työn merkityksen on myös THL tunnustanut omalla palkinnollaan, ja on tärkeää mahdollistaa toimivien konseptien rahoitus myös jatkossa.

Ohjelmaluonnoksessa mainitaan myös terapiatakuuta koskevan hallituksen esityksen edistäminen. Pidämme terapiatakuuta nuorten kannalta tärkeänä panostuksena ja olemme tyytyväisiä, että se on nostettu osaksi VANUPO-ohjelmaa. Terapiatakuun ohella on tärkeää huomioida terapiaan pääsyn tai terapeutin löytämiseen liittyvät esteet, joihin mielenterveysongelmista kärsivät nuoret saattavat tarvita hyvinkin paljon tukea. Osana terapiatakuuta on kaikin tavoin madallettava hoidon aloittamiseen liittyviä kynnyksiä. Yhdymme Allianssin esitykseen lisätä ohjelmaan kirjaus: varmistetaan lasten ja nuorten terapiatakuun laadukas toimeenpano.

Tavoitteena 5 on, että mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten mielen hyvinvointia. Osana tavoitetta korostetaan digilaitteiden lisääntyneen käytön aiheuttamia haittoja keskittymiskyvylle ja fyysiselle aktiivisuudelle. Tasapainon löytäminen digielämän ja muun olemisen välillä on hyvä tavoite ja suunta. On kuitenkin tärkeää huomata, että esimerkiksi nettiyhteisöt tai digitaaliset kontaktit muihin nuoriin voivat olla nuorten mielen hyvinvoinnin kannalta erittäin olennaisia. Ehdotamme, että toimenpiteeksi lisätään verkossa toteutettavan nuorisotyön riittävä resursoiminen ja kehittäminen.

Ohjelmassa on nostettu esiin nuorten kannustaminen luonnon virkistyskäyttöön. Tässäkin kohdassa ohjelman tavoitteita olisi tärkeä tarkastella osana laajempaa hallituksen politiikkaa. Päätetyt säästötoimet valitettavasti osuvat myös luonnon virkistyskäytön resursseihin: Metsähallitus irtisanoo budjettileikkausten takia yhteensä 43 työntekijää, joista valtaosa työskentelee Luontopalveluissa. Luontopalveluiden resurssien vähenemisellä on mitä todennäköisemmin vaikutusta myös kansallispuistoihin ja muihin maksuttomiin retkeilypalveluihin – niihin palveluihin, joihin nuoria halutaan ohjata.

Valitettavasti konkreettiset, nuorten arjessa näkyvät toimenpiteet mielekkään vapaa-ajan toiminnan mahdollistamiseksi jäävät ohjelmassa melko vähäisiksi. On kannatettavaa, että ohjelmassa painotetaan ammattilaisten osaamisen vahvistamista, mutta samaan aikaan esimerkiksi järjestöjen toteuttaman mielen hyvinvointia tukevan harrastustoiminnan rahoitusmahdollisuudet kapenevat. Järjestöjen rooli nuorten vapaa-ajan toimintojen järjestäjänä sekä yhteisöjen luojina on merkittävä. Järjestöt tuottavat myös paljon erityisiin kohderyhmiin suuntautuvaa työtä. Tästä esimerkkinä ovat sukupuolisensitiivisen nuorisotyön uraa uurtaneet Tyttöjen & Poikien talot, jotka saavat toimintaansa mukaan hienosti myös heikommasta sosioekonomisesta taustasta tulevat nuoret. Yhteisöjen avulla voidaan puuttua nuorten kasvaneeseen yksinäisyyden kokemukseen, joka on merkittävä hyvinvoinnin huoli tällä hetkellä.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Tavoitteena 6 on, että nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistuvat. Pidämme tavoitetta merkittävänä, mutta olisi tärkeää kiinnittää huomiota osallisuuden vahvistamiseen erityisesti paikallisesti ja nuorten omassa elämäntilassaan. Ehdotamme, että ohjelmaan lisätään kirjaus siitä, että nuorten osallisuutta kehitetään kuntatasolla ja hyvinvointialueilla, ja esimerkiksi nuorisovaltuustojen ja koulujen osallisuutta lisäävää toimintaa kehitetään ja sille varataan tarpeelliset resurssit. Tässä työssä on syytä kiinnittää erityistä huomiota heikommassa asemassa olevien nuorten osallisuuden vahvistamiseen, kuten ohjelmassa myöhemmin todetaan.

Tavoitteena 7 on, että nuorten turvallisuuden tunne ja turvallisuus vahvistuvat. Haluamme painottaa, että nuorten turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa merkittävästi turvallisten yhteisö(je)n läsnäolo nuoren elämässä.

Turvallisuuden tunteen ja turvallisuuden vahvistamisessa ohjelmaluonnoksessa mainitaan ennaltaehkäisevien toimien edistäminen tutkimusperustaisesti, mutta ei määritellä mitään konkreettisesti tehtävää. Ohjelmaa tulisikin täältä osin tarkentaa, ja huomioida esimerkiksi järjestöjen tekemä laaja lasten ja nuorten osallisuutta lisäävä toiminta. On myös tärkeää huomata, että virtuaaliset yhteisöt voivat olla kiusatulle, syrjäytyneelle, ahdistuneelle tai mielenterveysongelmasta kärsivälle nuorelle ainoa mahdollisuus yhteenkuuluvuuden kokemukseen. Sekasin gaming on esimerkki tällaisesta yhteisöstä, joka tarjoaa turvallisemman virtuaalisen tilan nuorille kohdata toisiaan, aikuisten valvoessa ja moderoidessa keskustelua ja sisältöä. Digiyhteisöjen tärkeä rooli nuorten elämässä on nähtävä ja niiden toimintaa tuettava.

Tavoitteen 8 mukaan tuetaan yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä. Tavoitteen alla vahvistetaan nuorten resilienssiä haastavien tilanteiden kohtaamisessa. Kiinnitimme huomiota siihen, että ohjelman kolmen korin alla ei juurikaan nosteta esiin ilmastonmuutokseen tai luontokadon pysäyttämiseen liittyviä toimenpiteitä, vaikka tämän ohjelman valmistelua varten tehdyissä kuulemisissa nuoret ovat nostaneet nämä tärkeimpien ratkaistavien kysymysten joukkoon ja ilmastonmuutos liittyy nuorten mielessä toistuvasti ahdistukseen. Ohjelmassa on huomiota siitä, että

päästöjä vähennetään ja että nuorten vaikuttamismahdollisuuksia vahvistetaan ilmastonmuutoksen ehkäisemisessä, mutta nämä maininnat jäävät varsin epäkonkreettiselle tasolle.

Esitämme, että osana yhteisöllisyyden, yhdenvertaisuuden ja resilienssin tukemista sekä vahvistetaan nuorten resilienssiä kohdata ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä, että korostetaan ilmastoon ja ympäristöön vaikuttavien arkisten tekojen merkitystä osana nuorisotoimintoja. Esimerkiksi suosimaan kierrättämistä, kulutuksen vähentämistä, kestävien palvelujen valitsemista ja maata pitkin matkustamista kaikessa nuorisotyössä. Tämä olisi tärkeää nuorten ympäristökasvatuksen näkökulmasta, sekä tarjoaisi konkreettisia vaikuttamisen keinoja, niin nuorille kuin aikuisille.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

Ei lausuttavaa.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

Ei lausuttavaa.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

Ei lausuttavaa.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

Ohjelman johdannossa nostetaan esiin järjestöjen, seurakuntien ym. keskeinen rooli hyvinvoinnin puolesta tehtävässä työssä julkisen vallan rinnalla. Tätä roolia ei voida kuitenkaan pitää itsestäänselvyytenä, vaan se vaatii toteutuakseen järjestöjen toimintaedellytysten turvaamista.

Yleisemminkin olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteiden yhteydessä huomioitaisiin myös niiden toteuttamiseen tarvittavat resurssit. Ohjelman jatkotyössä luodaan toimenpiteiden toteutumista seuraavat mittarit, ohjelmaluonnoksen kommentoinnin kannalta olisi ollut tärkeää nähdä mittarit jo osana luonnosta.

Luonnoksessa on oivallisesti hyödynnetty monia muita käynnissä olevia poliittisia ohjelmia ja strategioita, mitä pidämme hyvänä. Jää kuitenkin hiukan epäselväksi, miten kokonaisvastuu nuorten näkökulman huomioisesta toteutuu niissä toimenpiteissä, joita toteutetaan osana muita ohjelmia.

***

Suomen Setlementtiliitto on setlementtiliikkeen keskusjärjestö sekä kansalaisjärjestö, jonka toiminta-alue kattaa koko elämän kirjon sivistystyöstä sosiaalisiin palveluihin. Jäseniämme ovat 32

paikallisyhdistystä eli setlementtiä. Toimintamme on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta. Setlementtiliikkeen lapsi- ja nuorisotoiminta on laajaa ja toimintaan ovat tervetulleita kaikenlaiset lapset ja nuoret. Setlementit järjestävät lapsille, nuorille ja perheille avointa toimintaa esimerkiksi erilaisissa kerhoissa, ryhmissä ja leireillä. Lapsi- ja nuorisotyötä tehdään paikallisten tarpeiden mukaan setlementeissä eri puolilla Suomea, sekä erilaisissa käynnissä olevissa kehittämishankkeissa. Nuorisotyön muotojamme ovat avoin toiminta, ennaltaehkäisevä nuorisotyö sekä erityisnuorisotyö.

Kuusterä Kirsti

Vuorela Anni
Suomen Setlementtiliitto ry